

MINISTERSTWO
KULTURY I DZIEDZICTWA NARODOWEGO
DEPARTAMENT MECENATU PAŃSTWA

Maciej Dydo
Dyrektor

Warszawa, 28 czerwca 2017 r.

DMP-CZK.052.7.2017.AC

Pan
Stanisław Porowski

Szanowny Panie,

w odpowiedzi na Pana pisma dotyczące sytuacji osób Głuchych (z dnia 22 maja oraz 23 marca 2017 roku, a także z dnia 30 grudnia 2015 roku) poniżej przekazuję informacje na temat poruszanych przez Pana zagadnień, w tym na temat działań skierowanych do osób Głuchych, podejmowanych przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz przez instytucje kultury.

1. Zmiany przepisów dotyczących instytucji kultury w celu dostosowania ich oferty do potrzeb osób Głuchych

W ocenie MKiDN ewentualne doprecyzowanie przepisów w tym zakresie powinno być rozpatrywane na gruncie aktów prawnych regulujących kwestie osób niepełnosprawnych, w tym osób Głuchych, a więc przede wszystkim Karty Praw Osób Niepełnosprawnych. Aktem regulującym kwestie związane z trudnościami w komunikowaniu się osób Głuchych, obok przywołanej Karty Praw oraz Konwencji o Prawach Osób Niepełnosprawnych, jest ustawa z dnia 19 sierpnia 2011 r. *o języku migowym i innych środkach komunikowania się* (Dz.U. z 2011, nr 209, poz. 1243 z późn. zm.). Ponadto należy wciąć pod uwagę, że istnieją również inne formy udostępniania oferty kulturalnej osobom Głuchym, jak np. pętle indukcyjne, napisy do materiałów filmowych itp.

Należy również zaznaczyć, że na podstawie przywołanej ustawy *o języku migowym i innych środkach komunikowania się* działa Polska Rada Języka Migowego, która jest organem doradczym ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego. Celem działania Rady jest m.in. ustalanie rekomendacji w celu prawidłowego stosowania komunikacji migowej i wskazywanie propozycji rozwiązań wpływających na funkcjonowanie osób doświadczających trudności w komunikowaniu się, w tym związanych ze stosowaniem PJM, SJM i SKOGN.

Polska Rada Języka Migowego jest więc organem powołanym do rekomendowania rozwiązań – w tym także rozwiązań prawnych – w omawianym zakresie.

2. Dostęp osób Głuchych do oferty instytucji kultury

a. Kina

W zakresie udogodnień dla osób niepełnosprawnych w kinach należy zauważyć, że do roku 1989 kinematografia była wyłącznie domeną państwową, finansowaną w 100% z budżetu państwa. W związku z czym Minister Kultury miał możliwość bezpośredniego ingerowania i nakładania obowiązków na podmioty, które powoływał do produkcji, dystrybucji i rozpowszechniania filmów. Wraz ze zmianą warunków ustrojowych i wejściem gospodarki rynkowej sytuacja uległa diametralnej zmianie. Koncesjonowanie działalności w tym zakresie, począwszy od 2001 roku, zostało uchylone i aktualnie prowadzone jest przez podmioty w ramach zarejestrowanej działalności gospodarczej. Tym samym ustala możliwość ingerowania organów administracji w omawiane sfery działalności gospodarczej.

Obowiązująca ustawa z dnia 30 czerwca 2005 r. o *kinematografii* (Dz. U. z 2016, poz. 438 z późn. zm.) nie normuje obowiązku dostosowania polskich filmów wyświetlanych w kinach do potrzeb osób Głuchych. Jak zauważył Pan w swoim wystąpieniu, Polski Instytut Sztuki Filmowej wprowadził poprzez swoje programy operacyjne obowiązek, aby producent filmu fabularnego, dokumentalnego oraz pełnometrażowego filmu animowanego, wyprodukował ścieżkę z audiodeskrypcją i napisami dla osób niesłyszących. Audiodeskrypcja i napisy powinny być dołączone do kopii wzorcowej filmu, będącej podstawą do produkcji kopii dystrybucyjnych. Jednakże obowiązek ten dotyczy wyłącznie producentów otrzymujących dofinansowanie z PISF.

Należy zauważyć, że w 2016 roku premierowo pokazano w kinach 357 filmów, w tym 49 polskich oraz ukazało się ponad 500 tytułów na DVD – co ważne w wielu kopiach. Wykonanie jednej kopii z tytułu i opatrzenia jej napisami dla osób niesłyszących to dodatkowy koszt dla producenta. Jest zatem zrozumiałe, iż Minister Kultury nie może narzucić prywatnym podmiotom takiego obowiązku, a co za tym idzie ponoszenia przez nie dodatkowych kosztów. Wydaje się, że praktycznym rozwiązaniem byłoby zwrócenie się do Krajowej Izby Producentów Audiowizualnych, która zrzesza podmioty rynku audiowizualnego w Polsce z ewentualną prośbą o rozważenie możliwości sporządzania kopii filmowych czy też DVD z napisami.

b. Muzea, galerie

Większość muzeów i galerii nadzorowanych przez MKiDN konsekwentnie rozwija działania mające na celu dostosowanie oferty do potrzeb osób niesłyszących i słabosłyszących zarówno w zakresie udogodnień technicznych, projektów edukacyjnych, jak i współpracy na rzecz integracji. Znaczna część pracowników tych instytucji na bieżąco poszerza swoją wiedzę

i zdobywa doświadczenia uczestnicząc w szkoleniach tematycznych, jak również konsultując się z pracownikami innych instytucji o podobnym charakterze.

Przykłady działań:

Narodowy Instytut Muzealnictwa i Ochrony Zbiorów prowadzi działalność promującą dostępność muzeów dla osób niepełnosprawnych, w tym osób Głuchych. Do jego zadań należy m.in. informowanie za pośrednictwem narzędzi informatycznych i kanałów komunikacji elektronicznej pracowników muzeów oraz osoby zainteresowane o sposobach zwiększania dostępności (np. o szkoleniach i warsztatach dla pracowników). Na stronie internetowej Instytutu w zakładce „Muzea bez barier” publikowane są artykuły dotyczące sposobów udostępniania muzeów m.in. osobom z dysfunkcjami słuchu. Od 2011 roku NIMOZ realizuje szkolenia „Gość niepełnosprawny w muzeum – muzeum bez barier”, których część poświęcona jest wyłącznie potrzebom osób z różnymi rodzajami niepełnosprawności słuchu i możliwym do zastosowania metodom udostępniania im zbiorów. Do 2017 roku w szkoleniach wzięło udział 93 pracowników muzeów, głównie osób odpowiedzialnych za udostępnienie tych placówek osobom niepełnosprawnym, w tym także za przeszkolenie pracowników obsługi publiczności i edukatorów. W związku ze szkoleniem opracowano materiały „ABC Gość niepełnosprawny w muzeum”, które dostępne są m.in. na stronie internetowej Instytutu.

Zachęta – Narodowa Galeria Sztuki podejmuje wiele działań zwiększających dostępność zbiorów, wystaw, jak i samego budynku różnym odbiorcom, w tym także odbiorcom z dysfunkcją słuchu. Program edukacyjny towarzyszący wystawom Galerii obejmuje m.in. wydarzenia tłumaczone na Polski Język Migowy (np. warsztaty dla młodzieży niesłyszącej w ramach projektu Encyklopedia Sztuki), na PJM tłumaczone są także zapowiedzi wystaw. Ponadto Galeria opracowuje napisy dla osób niesłyszących do prac ze swojej kolekcji. Ważnym elementem działań Zachęty jest stały cykl „Sztuka dostępna. Spotkania ze sztuką współczesną dla osób niesłyszących”. Spotkania w ramach cyklu adresowane są do dorosłych osób niesłyszących i niedosłyszących i odbywają się raz w miesiącu na aktualnych wystawach.

Muzeum Narodowe w Krakowie jest jednym z partnerów projektu edukacyjnego dla osób niesłyszących „Kultura przekracza granicę dźwięku”, którego rezultatem jest strona internetowa www.kpgd.pl stylizowana na wirtualne muzeum kultury i sztuki polskiej, na której znajdują się „sale tematyczne” oraz wprowadzenie w Kulturę Głuchych, można na niej także obejrzeć filmy o wybranych dziełach sztuki tłumaczone na PJM.

W **Muzeum Narodowym w Warszawie** regularnie odbywają się wydarzenia tłumaczone na Polski Język Migowy. W 2016 roku było to 10 spotkań na wystawach czasowych i w galeriach stałych. Ponadto grupy osób z dysfunkcją słuchu mogą umówić zwiedzanie Muzeum tłumaczone na język migowy w dogodnym dla siebie terminie. MNW zaangażowane

jest również w realizację projektu „Encyklopedia Sztuki w PJM”, którego celem jest stworzenie słownika pojęć z historii sztuki w Polskim Języku Migowym. W wyniku projektu powstało 20 haseł objaśniających terminy z tego zakresu w języku migowym, odbyły się także warsztaty dla niesłyszącej młodzieży z wykorzystaniem powstałych haseł.

3. Wydawnictwa i Narodowy Program Rozwoju Czytelnictwa

W przypadku postulatu włączenia osób Głuchych do Programu Wieloletniego „Narodowy Program Rozwoju Czytelnictwa”, pragnę wyjaśnić, że jest on programem rządowym, realizowanym w latach 2016-2020, który został wprowadzony uchwałą Rady Ministrów w październiku 2015 roku. Jakiegokolwiek zmiany zapisów programu w trakcie jego trwania są niezwykle trudne do wprowadzania ze względu na długotrwałe procedury przyjmowania programów wieloletnich przez Radę Ministrów.

Chciałbym jednocześnie zauważyć, że istnieje możliwość wspierania przez Ministerstwo KiDN publikacji dostosowanych do potrzeb osób Głuchych w ramach np. Programu Ministra KiDN „Literatura”. Celem tego programu dotacyjnego jest uzupełnienie polskiego rynku wydawniczego poprzez dofinansowywanie wartościowych, niekomercyjnych publikacji literatury polskiej i światowej, a dotowane w ramach programu publikacje mogą być przygotowywane w różnych formach, takich jak: książka drukowana, e-book, audiobook, książka dla osób niewidomych i słabowidzących, czy inne. Warunkiem wsparcia przez MKiDN książek tłumaczonych na Polski Język Migowy jest istnienie podmiotów przygotowanych do produkcji takich książek, które jednocześnie są podmiotami uprawnionymi do występowania w tym Programie Ministra (tj. samorządowe instytucje kultury, podmioty prowadzące działalność gospodarczą, organizacje pozarządowe).

Ważną kwestią jest wskazanie przez instytucję lub organizację reprezentującą środowisko osób Głuchych – np. przez Polski Związek Głuchych lub Polską Radę Języka Migowego – oczekiwanej formy książek dla osób niesłyszących oraz wypracowanie standardów w tym zakresie.

4. Ustawa o radiofonii i telewizji

MKiDN w latach 2014-2015, we współpracy z Krajową Radą Radiofonii i Telewizji, dokonało całościowego przeglądu ustawy o radiofonii i telewizji pod kątem planowanej nowelizacji jej przepisów. Jednym z elementów przeglądu były udogodnienia dla osób niepełnosprawnych. Jedną z propozycji zawartych w opracowanym w MKiDN projekcie było zwiększenie obowiązkowego procentowego udziału audycji z udogodnieniami dla osób niepełnosprawnych do 50% poprzez stopniowe dochodzenie (przez okres 3-4 lat) do tej wartości od obecnie istniejących 10%. Projekt ustawy zawierający taką propozycję został przekazany do rozpatrzenia przez Stały Komitet Rady Ministrów w 2015 roku. Z uwagi na zakończenie kadencji Parlamentu, prace nad nim zostały przerwane. Propozycja ta

wychodziła naprzeciw oczekiwaniom i postulatom osób niepełnosprawnych, a jednocześnie nie nakładala na nadawców nadmiernych kosztów. Projekt uzgodniony był zarówno z organizacjami osób niepełnosprawnych, jak i z nadawcami.

Podobne rozwiązania do zaproponowanych przez MKiDN zostały przedstawione w ramach, przygotowanej przez Senat RP obecnej kadencji, inicjatywy ustawodawczej (druk senacki nr 366). Projekt senacki proponuje zwiększenie liczby procentowej audycji posiadających odpowiednie udogodnienia dla osób niepełnosprawnych do 50%, jak również wprowadza szerszą i obejmującą obie grupy osób niepełnosprawnych (z dysfunkcją wzroku i z dysfunkcją słuchu) definicję takich udogodnień. MKiDN w pełni popiera inicjatywę senacką.

5. Inne działania MKiDN

Zwiększenie uczestnictwa osób niepełnosprawnych, w tym osób niesłyszących i niedosłyszących w życiu kulturalnym i działaniach artystycznych to jeden z priorytetów uwzględnionych w programach dotacyjnych MKiDN, np. w „Wydarzeniach artystycznych dla dzieci i młodzieży”, „Infrastrukturze kultury”, czy w programach „Edukacja kulturalna” i „Kultura Dostępna”, w ramach których realizowane są m.in. przedsięwzięcia skierowane do środowiska osób Głuchych. Jednym z ważnych kryteriów oceny projektów zgłaszanych przez wnioskodawców do konkursów o dotacje jest uwzględnienie w planowanych działaniach specyficznych potrzeb osób z niepełnosprawnościami oraz wpływ tych działań na włączenie do życia kulturalnego grup wykluczonych i integrację społeczną osób niepełnosprawnych.

MKiDN uczestniczy w pracach m.in. Zespołu Monitorującego Krajowy Program Działań na rzecz Równego Traktowania. Do następnej edycji Programu zaproponowało włączenie zagadnienia „Poprawa dostępu osób niepełnosprawnych do treści kulturowych oraz roli państwowych i samorządowych instytucji kultury w tym działaniu”. W ramach prac nad strategią działań na rzecz osób niepełnosprawnych, które prowadzone są przez Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, MKiDN zaproponowało – jako jeden z trzech celów operacyjnych – dostęp do treści kulturowych, tj. wprowadzanie ułatwień umożliwiających osobom z różnymi rodzajami niepełnosprawności udział w wydarzeniach kulturalnych oraz dostęp do zasobów instytucji kultury, takich jak muzea, biblioteki czy galerie, a także dostęp do materiałów audiowizualnych (TV, film) oraz druków (książki, czasopisma).

Przedstawiciel Ministra KiDN wchodzi także w skład Polskiej Rady Języka Migowego. W okresie poprzedniej kadencji Rady (2012-2016) uczestniczył on w pracach Rady m.in. w zakresie upowszechniania i promowania wiedzy o języku migowym. Z inicjatywy i przy merytorycznym wsparciu MKiDN przygotowana została ikonografika, rekomendowana przez Radę Języka Migowego, dotycząca stosowania komunikacji migowej i popularyzująca elementarną wiedzę na temat języka i kultury osób Głuchych. Plakat został rozesłany pocztą elektroniczną do urzędów wojewódzkich z prośbą o rozpowszechnianie go w różnego rodzaju

instytucjach kultury, urzędach (również powiatowych i gminnych) i obiektach użyteczności publicznej.

Mam nadzieję, że powyższe informacje, wyjaśnienia i propozycje uzna Pan za wystarczające. Jednocześnie chciałbym zapewnić, że MKiDN będzie – w miarę swoich możliwości – kontynuowało działania umożliwiające osobom Głuchym korzystanie z oferty instytucji kultury oraz środków masowego przekazu.

Z poważaniem

Maciej Dydo